

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Факультет транспорту, менеджменту і логістики
Кафедра менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

УЗГОДЖЕНО
 Декан ФТМЛ

Тетяна МОСТЕНСЬКА

«06» 11 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Проректор з навчальної роботи

Анатолій ПОЛУХІН

«07» 11 2023 р.

Система менеджменту якості

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Управління проектами та ризиками»

Освітньо-професійна програма: Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 073 Менеджмент

Форма навчання	Семестр	Усього (годин/кредитів ECTS)	Лекції	Практ. заняття	Лабораторні	Самостійна робота	ДЗ / РГР /К	КР / КПр	Форма сем. контролю
Денна:	1	120/4,0	17	17	-	86	-	КП. – 1 с.	Екзамен 1 с.
Заочна:	1	120/4,0	6	6	-	108	1 к. - 1 с.	КП. – 1 с.	Екзамен 1 с.

Індекс: НМ-7-073-1/21-2.1.4.

Індекс: НМ-7-073-1 з/21-2.1.4.

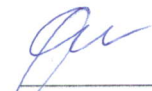

Робочу програму навчальної дисципліни «Управління проектами та ризиками» розроблено на основі освітньо-професійної програми «Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)», навчальних та робочих навчальних планів № НМ-7-073-1/21, № РМ-7-073-1/23, № НМ-7-073-1 з/21, № РМ-7-073-1 з/22 підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 073 «Менеджмент» та відповідних нормативних документів.

Робочу програму розробила:

професор кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств, професор Олена ПАЛИВОДА

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні випускової кафедри освітньо-професійної програми «Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)», спеціальності 073 «Менеджмент» – кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств, протокол № 9 від «14» 09 2023 р.

Гарант освітньо-професійної програми
«Менеджмент організацій і адміністрування
(за видами економічної діяльності)» Ірина ГРАЩЕНКО

Завідувач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності підприємств Оксана КИРИЛЕНКО

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні науково-методично-редакційної ради факультету транспорту, менеджменту і логістики, протокол № 9 від «14» 10 2023 р.

Голова НМРР

 Ірина ШЕВЧЕНКО

ЗМІСТ

	сторінка
Вступ	4
1. Пояснювальна записка	4
1.1. Місце, мета, завдання навчальної дисципліни	4
1.2. Результати навчання, які дає можливість досягти навчальна дисципліна	4
1.3. Компетентності, які дає можливість здобути навчальна дисципліна	5
1.4. Міждисциплінарні зв'язки	5
2. Програма навчальної дисципліни	6
2.1. Зміст навчальної дисципліни	6
2.2. Модульне структурування та інтегровані вимоги до кожного модуля	6
2.3. Тематичний план	11
2.4. Завдання на домашню (контрольну) роботу (ЗФН)	12
2.5. Перелік питань для підготовки до екзамену	12
3. Навчально-методичні матеріали з дисципліни	12
3.1. Методи навчання	12
3.2. Рекомендована література (базова і допоміжна)	12
3.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті	13
4. Рейтингова система оцінювання набутих студентом знань та вмінь	13

ВСТУП

Робоча програма (РП) навчальної дисципліни «Управління проектами та ризиками» розроблена на основі «Методичних рекомендацій до розроблення і оформлення робочої програми навчальної дисципліни денної та заочної форми навчання», затверджених наказом ректора від 29.04.2021 № 249/од. та відповідних нормативних документів.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Місце, мета, завдання навчальної дисципліни.

Дана навчальна дисципліна є теоретичною та практичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця з менеджменту організацій і адміністрування.

Метою викладання дисципліни є ознайомлення з методологією наукових досліджень у сфері менеджменту організацій і адміністрування, формування вмінь застосовувати її у науковій та практичній діяльності, розвиток навичок організації дослідницької діяльності на підприємстві.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- засвоєння студентами категоріального апарата, що використовується в проектному менеджменті, теорії управління ризиками та при здійсненні проектної діяльності;
- формування системи знань про теоретичні засади аналізу проектного середовища; оцінювання його ризиків для здійснення комерційної діяльності підприємств авіаційної сфери;
- вивчення основ теорії ризику та практичне її використання в великих економічних системах в умовах невизначеності та ризику, теорії прийняття рішень з урахуванням економічного ризику, реалізація яких потребує удосконалення або перегляду стратегії діяльності суб'єктів управління;
- вивчення особливостей реалізації різноманітних проектів в авіаційній сфері;
- розуміння специфіки проектної діяльності в умовах невизначеності на авіаційних ринках;
- набуття навиків у формуванні політики менеджменту підприємства в умовах невизначеності та поглиблення євроінтеграційних процесів;
- створення підґрунтя для використання здобутих теоретичних знань у практичній діяльності.

1.2. Результати навчання, які дає можливість досягти навчальна дисципліна (в сукупності з іншими освітніми компонентами).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має досягти таких **результатів навчання**:

- ПРН 1. Критично осмислювати, вибирати та використовувати необхідний науковий, методичний і аналітичний інструментарій для управління в непередбачуваних умовах.
- ПРН 2. Ідентифікувати проблеми в організації та обґрунтовувати методи їх вирішення.
- ПРН 3. Проектувати ефективні системи управління організаціями.
- ПРН 4. Обґрунтовувати та управляти проектами, генерувати підприємницькі ідеї.
- ПРН 5. Планувати діяльність організації в стратегічному та тактичному розрізах.
- ПРН 8. Застосовувати спеціалізоване програмне забезпечення та інформаційні системи для вирішення задач управління організацією.
- ПРН 11. Забезпечувати особистий професійний розвиток та планування власного часу.
- ПРН 13. Вміти планувати і здійснювати інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення організації (підрозділу).
- ПРН 14. Використовувати сучасні методи діагностики виробничої, комерційної, інноваційної та інвестиційної діяльності на підприємствах різних сфер діяльності.
- ПРН 16. Аналізувати та синтезувати соціально-значущі проблеми та процеси при плануванні та реалізації змін в роботі підприємства з використанням ефективних механізмів їх реалізації та оцінювати результативність їх впровадження.
- ПРН 17. Ініціювати, розробляти, впроваджувати та оцінювати ефективність реалізації

інвестиційно-інноваційних проектів стратегічного розвитку підприємства.

ПРН 22. Виявляти інформаційні загрози; визначати відповідність інформаційної діяльності законам України; планувати та організовувати заходи щодо протидії інформаційним атакам.

1.3. Компетентності, які дає можливість здобути навчальна дисципліна (в сукупності з іншими освітніми компонентами).

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має набути такі компетентності:

ІК 1. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачають проведення досліджень та/або здійснення інновацій за невизначеності умов і вимог.

ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 8. Здатність до аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів. Вміння аналізувати і структурувати проблему підприємства і розробляти рішення (тобто входження на новий ринок/ринкове середовище).

ЗК 12. Здатність породжувати нові ідеї. Ініціативність та дух підприємництва. Здатність до формування світогляду, розуміння принципів розвитку суспільства.

ЗК 13. Здатність організовувати і контролювати виконання виробничої програми, здійснювати дослідження для розробки та реалізації економічної політики підприємства, організації та контролю діяльності.

ЗК 14. Знання принципів психології, визначення наслідків для організацій, а також реконструювання (тобто робота в групах, командах, дослідження поведінки); уміння ефективно організовувати групову роботу на основі принципів формування команди.

ЗК 15. Визначення функціональних сфер організації та їх взаємодії (тобто закупівля, виробництво, логістика, маркетинг, фінанси, людські ресурси).

ЗК 16. Здатність розробляти алгоритм проведення наукового дослідження, складати календарний план наукового дослідження. Здатність до аналізу фінансового, матеріально-технічного, кадрового забезпечення процесу наукових досліджень.

ФК 2. Здатність встановлювати цінності, бачення, місію, цілі та критерії, за якими організація визначає подальші напрями розвитку, розробляти і реалізовувати відповідні стратегії та плани.

ФК 4. Здатність до ефективного використання та розвитку ресурсів в організації.

ФК 7. Здатність розробляти проекти, управляти ними, виявляти ініціативу та підприємливість.

ФК 9. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію.

ФК 11. Здатність використовувати закони й методи управління підприємством у поєднанні з сучасною світовою практикою ведення бізнесу для прийняття оптимальних управлінських рішень щодо удосконалення діяльності підприємства.

ФК 15. Здатність впроваджувати зміни в системі менеджменту, розробляти нові раціональні форми організації управління людськими ресурсами.

ФК 17. Здатність здійснювати пошук з різних інформаційних джерел, використовувати цю інформацію для прийняття рішень і розробляти їх альтернативні варіанти на основі використання інформаційних систем та комп'ютерних технологій.

1.4. Міждисциплінарні зв'язки.

Навчальна дисципліна «Управління проектами та ризиками» базується на знаннях набутих на першому - бакалаврському рівні підготовки та є базою для вивчення подальших дисциплін, а саме: «Лідерство та управління конфліктами», «Методологія прикладних досліджень у сфері менеджменту організацій і адміністрування» та ін., а також виконання кваліфікаційної роботи магістра.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Зміст навчальної дисципліни.

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з трьох навчальних модулів, а саме: навчального модуля №1 «Теоретичні та практичні основи управління проектами» та навчального модуля №2 «Теоретичні та практичні основи управління ризиками в умовах невизначеності», кожен з яких є логічною завершеною, відносно самостійною, цілісною частиною навчальної дисципліни, засвоєння якої передбачає проведення модульних контрольних робіт та аналіз результатів її виконання. Окремим третім модулем (освітнім компонентом) є курсовий проект, який виконується у 1 семестрі. Курсовий проект є важливою складовою закріплення та поглиблення теоретичних та практичних знань та вмінь, набутих студентом у процесі засвоєння навчального матеріалу дисципліни.

2.2. Модульне структурування та інтегровані вимоги до кожного модуля.

Модуль №1 «Теоретичні та практичні основи управління проектами».

Інтегровані вимоги модуля №1: знати: основи аналізу проблеми організації, приймати ефективні управлінські рішення та забезпечувати їх реалізацію; вміти: оцінити обсяги робіт по проекту; вміти організувати та раціонально розподілити роботи між виконавцями, вміти сформувати проектну команду та ефективно управляти нею на всіх етапах життєвого циклу, щоб забезпечити успішне виконання проекту; вміти управляти змінами при здійсненні проектів різних типів і видів; вміти ефективно управляти часовими характеристиками проектів та визначати та ефективно управляти вартістю проекту на всіх етапах життєвого циклу; вміти управляти якістю проектів відповідно до вимог стандартів ISO 9000; вміти ефективно управляти ризиком в проектах і різних типів та видів та розробляти управлінські рішення у відповідь на зміни ситуації у ході робіт по проекту.

Тема 1. Концепція проекту. Відбір альтернативних варіантів проекту.

Поняття та ознаки проекту. Відмінність проекту від програми і плану. Класифікація проектів за різними ознаками: класом, типом, видом, тривалістю, масштабом, складністю. Необхідність визначення загальних ознак проекту. Види економічної взаємозалежності проектів. Інвестиції та інвестиційний проект. Фактори середовища проекту, інвестиційний клімат. Управління проектами та проектний аналіз. Фази життєвого циклу проекту. Проектний аналіз як внутрішня складова процесу управління проектом. Принципи проектного аналізу. Середовище і учасники проекту. Фактори зовнішнього середовища проекту. Вплив політичних, економічних, соціальних, правових, культурологічних, екологічних, інфраструктурних чинників на проект. Характеристика сфер найближчого оточення проекту та ступеня їх впливу на реалізацію проекту. Внутрішнє середовище проекту. Активні та пасивні учасники проекту.

Інформаційна база проекту. Підходи до аналізу цінності проекту. Експертної оцінки варіантів інвестиційних рішень. Підходи до аналізу цінності проекту. Альтернативна вартість як ключова концепція проектного аналізу. Межі використання альтернативної вартості у прийнятті проектних рішень. Визначення альтернативної вартості робочої сили. Методичні прийоми визначення альтернативної вартості землі. Визначення вигід та поняття затрат у проектному аналізі. Явні витрати та вигоди, їх використання для прийняття рішень у проектному аналізі. Можливість і необхідність оцінки неявних вигід і затрат у разі оцінки проектів. Кількісна оцінка неявних вигід і затрат за допомогою визначення цін товарів і послуг споріднених ринків, оцінки цін товарів гіпотетичного ринку, максимально-мінімальної величини. Вибір методичного підходу до кількісного визначення зовнішніх ефектів проекту. Особливості визначення затрат у проектних розрахунках. Збір та систематизація даних для уточнення варіантів. Прогнозована виробнича програма. Прогнозований обсяг виручки та інвестиційних витрат.

Тема 2. Фінансові критерії прийняття проектних рішень.

Характеристика методів оцінки ефективності інвестиції. Характеристика стандартних фінансових критеріїв: економічний зміст, обмеження, переваги і недоліки, застосування у практиці оцінки проектних рішень інтегральних показників: чистої теперішньої вартості, коефіцієнта вигоди-затрати; внутрішньої норми дохідності; періоду окупності; еквівалентного анuitету, ефективності витрат. Методика розрахунку основних фінансових критеріїв. Мета та принципи побудови фінансового профілю проекту. Порівняння проектів за допомогою різних критеріїв оцінки. Вибір критеріїв ефективності і відбору проектів за існуючих обмежень. Неформальні процедури відбору та оцінки проектів. Формування системи пріоритетів компанії, яка здійснює проектну діяльність. Порядок відбору проектів за конкурсом. Характеристика проектів, які мають державну підтримку. Змістовний склад груп неформальних критеріїв відбору проектів. Характеристика експертно-аналітичних методів, що використовуються за проведення неформальних процедур оцінки проекту.

Тема 3. Кадрове та інформаційне забезпечення реалізації проекту.

Процеси управління людськими ресурсами проекту. Ролі в проекті. Стилі керівництва в проекті. Організаційна культура проекту. Цілі, передумови, компоненти та інструменти організаційної культури. Класифікація рівнів організаційної культури. Формування команди проекту. Типи управлінських команд. Переваги та недоліки командної роботи в проекті. Підходи до створення та розвитку ефективної команди проекту. Підходи до формування команди. Процеси управління командою проекту. Структура системи формування і управління командою проекту. Розвиток команди проекту. Методи навчання персоналу у проектах. Мотиваційні аспекти роботи команди.

Процеси управління комунікаціями при виконанні проекту. Управління комунікаціями проекту. Планування управління комунікаціями. Обмеження щодо передачі інформації в проекті. Управління очікуваннями зацікавлених сторін проекту. Інформаційна та культурна платформа. Контроль комунікацій. Управління зацікавленими сторонами проекту. Стратегія управління зацікавленими сторонами проекту. Інформаційна система управління проектом. Вимоги користувачів до ІСУП за рівнями управління проектом. Принципові відмінності ІСУП від корпоративних інформаційних систем. Система підтримки прийняття рішень. Інтегрована інформаційна система управління проектами. Програмно-технічні засоби управління проектами. Інструментальні засоби управління проектами. Класифікація систем управління проектами. Автоматизація управління проектами.

Тема 4. Управління проектами в авіаційній сфері.

Контролювання строків та термінів виконання проекту. Зміст контролювання процесами виконання проекту. Модель планування і контролю проектів. Предмет, об'єкт та завдання контролю. Система контролю проекту. Моніторинг виконання робіт з проекту. Методи контролю фактичного виконання проекту. Методи контролю фактичного виконання робіт. Основні моменти оцінки стану робіт. Вибір методу контролю виконання роботи. Інструменти контролю виконання проекту. Контролювання вартості виконання робіт проекту. Управління змінами в процесі виконання проекту. Державні програми розвитку авіаційної галузі. Проектна діяльність в авіаційній промисловості України. Інвестиційна привабливість авіаційної галузі України для європейських інвесторів та інвесторів інших країн.

Модуль № 2. «Теоретичні та практичні основи управління ризиками в умовах невизначеності»

Інтегровані вимоги модуля № 2: знати як використовувати закони й методи управління підприємством у поєднанні з сучасною світовою практикою ведення бізнесу для прийняття оптимальних управлінських рішень щодо удосконалення діяльності підприємства; вміти

ідентифікувати ризики розробляти заходи щодо запобігання ризиковим ситуаціям, володіти знаннями моделей розробки та оцінки ризиків підприємства, методів моніторингу для забезпечення стійкого розвитку організації; мати здатність розробляти проекти та оцінювати ризики підприємства, використовувати методи моніторингу ризиків для забезпечення стійкого розвитку організації; знати принципи та методи антикризового управління підприємством, що націлене на забезпечення стабільного, успішного господарювання; вміти обґрунтовувати управлінські рішення шляхом зниження рівня невизначеності економічних ситуацій та оцінки альтернатив розвитку підприємства.

Тема 1. Організація управління ризиками в процесі підприємницької діяльності.

Функціонування фірми в умовах ризику. Внутрішнє і зовнішнє середовище господарювання. Виробничі засоби підприємства. Фінансові засоби підприємства. Виробництво продукції. Фінансові результати діяльності. Поняття повної, часткової невизначеності, повної визначеності. Причини виникнення невизначеності. Ситуація невизначеності і ситуація ризику. Особливості керування в умовах невизначеності. Поняття ризику і його різновиди. Сутність ризику і причини його виникнення. Основні риси ризику. Функції ризику. Класифікація ризиків за належністю до країни функціонування господарського суб'єкта, рівнем виникнення, сферою походження, причинами виникнення, ступенем обґрунтованості прийняття ризику, відповідністю припустимим межам, ознакою реалізації ризиків, масштабами впливу, можливістю прогнозування. Специфіка управління ризиками.

Сутність, зміст та призначення управління ризиками. Принципи управління ризиками. Заходи мінімізації ризику у комерційній діяльності підприємств. Точка беззбитковості і ризик, дерево рішень в управлінні ризиком виробничої (підприємницької) діяльності. Виробничий (операційний) важіль, його сутність та зв'язок з підприємницьким ризиком. Умови застосування. Диверсифікація як метод зниження ризику. Напрями диверсифікації. Мотиви (причини), вигоди (переваги) та небезпеки (ризика) диверсифікації. Запаси і резерви як спосіб зниження ризиків. Формування структури товарного асортименту підприємства за умови мінімізації комерційного ризику. Вибір раціонального господарського стратегічного рішення фірми в умовах невизначеності і ризику з використанням ігрової економіко-математичної моделі. Економічна безпека підприємства. Програма забезпечення економічної безпеки авіапідприємств. Програма отримання та аналізу комерційної інформації. Особливості підприємницьких ризиків у діяльності підприємств авіаційної сфери. Ризик-менеджмент. Організація ризик-менеджменту на підприємстві. Основні правила ризик-менеджменту. Сучасні підходи в ризик-менеджменті. Етапи інтегрованого ризик-менеджменту. Розроблення програми управління ризиками (ПУР) на підприємстві. Міжнародні стандарти ризик-менеджменту.

Тема 2. Якісний та кількісний аналіз економічного ризику. Методи кількісної оцінки ступеня ризику.

Статистичний метод, метод аналізу доцільності витрат, метод експертних оцінок. Характеристика експертних процедур, аналітичний метод, метод використання аналогів. Комплексна оцінка ризиків. Імовірність появи випадкової величини, математичне очікування випадкової величини, дисперсія, середньоквадратичне відхилення та коефіцієнт варіації випадкової величини. Характеристика області абсолютної стійкості, нормальної стійкості, області нестійкого стану, критичного стану, кризового стану підприємства на основі кривої економічного ризику. Метод Дельфі. Визначення ключового параметру, вибір чинників впливу, програмування величини ключового параметру. Визначення імовірності досліджуваного проекту на основі оцінок імовірності проектів-аналогів. Прогноз очікуваних характеристик досліджуваного проекту. Визначення можливих втрат підприємства внаслідок реалізації комбінації ризиків.

Тема 3. Характеристика виробничих, маркетингових та фінансових ризиків в авіаційній сфері.

Характеристика ризиків у комерційної діяльності підприємства. Сутність комерційних ризиків та їх класифікація. Необхідність урахування фактору невизначеності в комерційній діяльності підприємства. Основні види ризиків авіаційної галузі. Ризики аеропортів та авіапідприємств. Ризики, пов'язані з процесом митного оформлення. Транспортні ризики. Ризики, пов'язані з основними положеннями зовнішньоекономічного контракту. Ризик вибору і надійності партнера. Страхування авіаційних ризиків в Україні.

Поняття виробничих ризиків. Категорії виробничих ризиків. Безпосередньо виробничі ризики. Група ризиків, що виникають у процесі розробки стратегії фірми. Постачальницькі ризики. Група ризиків порушення планових термінів. Транспортні ризики і міжнародний стандарт класифікації транспортних ризиків. Поняття маркетингового (реалізаційного) ризику. Безпосередньо збутові ризики. Ризики: недостатньої сегментації ринків збуту; помилково обраного цільового сегмента ринку; помилкового вибору стратегії продажу; неправильної організації й одержання неадекватних результатів маркетингових досліджень; помилкового ціноутворення; невдалої організації мережі збуту і системи просування товару.

Ризики взаємодії з контрагентами і партнерами в процесі організації продажу продукції (послуг). Ризики непередбаченої конкуренції. Поняття фінансових ризиків. Ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей: валютні, інфляційні, дефляційні. Ризики непередбачених витрат і перевищення витрат на виробництво. Ризики незабезпечення господарської діяльності необхідним фінансуванням.

Тема 4. Методи управління фінансовими та інвестиційними ризиками.

Принципи управління ризиками. Система управління ризиками. Основи профілактики ризиків: диверсифікація та лімітування. Самострахування, як метод зниження рівня ризиків. Страхування ризику. Інформація в системі управління ризиками. Ризики, пов'язані з вкладенням капіталу (інвестиційні ризики): вкладення коштів у виробничу і невиробничу сфери економіки; діяльності фірми на фінансовому ринку. Комплексне управління довгостроковими інвестиціями та оборотним капіталом підприємства. Економічна рентабельність активів підприємства. Антикризове управління фінансами підприємства. Прогнозування ймовірності банкрутства підприємства.

Специфічна характеристика інвестиційних ризиків. Загальна характеристика інвестиційних ризиків. Класифікація інвестиційних ризиків за рядом ознак: за економічною характеристикою, за періодом виникнення, за формами інвестування, за джерелами виникнення. Сутність та організація якісного та кількісного аналізу інвестиційного проекту з метою встановлення сумарного ступеню ризику. Сутність моделі оцінки капіталовкладень при наявності фактору невизначеності. Дисконтування як метод оцінки ступеня інвестиційного ризику. Класична модель оцінки капітальних активів (метод CAPM). Кумулятивний підхід. Особливості формування інвестиційного портфелю за умов ризикового підприємництва. Характеристика оптимального інвестиційного портфелю та механізм його комплектації з урахуванням впливу ризиків. Оперативне регулювання та реалізація інвестиційного проекту при виникненні ризиків різного походження. Довгострокове інвестування як один з основних елементів національної економічної політики, спрямованої на розвиток промислового виробництва. Ризики в довгостроковому інвестуванні. Основні підходи і засоби управлінського впливу на зниження інвестиційного ризику.

Тема 5. Оцінка і прийняття проектних рішень в умовах ризику та невизначеності.

Поняття проектного ризику та його види. Види ризиків, що виникають на різних стадіях життєвого циклу проекту. Зовнішні та внутрішні проектні ризики. Ризики що піддаються страхуванню. Кількісний підхід до оцінки ризику. Причини виникнення, ознаки та наслідки

різних функціональних ризиків проектів. Планування управління ризиками. Ідентифікація ризиків. Визначення джерел, симптомів та подій потенційних ризиків проекту. Аналіз проектних ризиків. Якісний аналіз проектних ризиків. Кількісний аналіз проектних ризиків. Аналіз чутливості та аналіз сценаріїв. Імітаційний метод Монте-Карло. Планування заходів з реагування на ризики. Методи зниження ризиків у проектах: диверсифікація, страхування, хеджування.

Модуль № 3 «Курсовий проект».

У першому семестру студенти виконують курсовий проект (КП), відповідно до затверджених в установленому порядку методичних рекомендацій, з метою закріплення та поглиблення теоретичних та практичних знань та вмінь, набутих студентом у процесі засвоєння навчального матеріалу дисципліни в галузі управління та планування зовнішньоекономічних операцій, які використовуються в подальшому при вивченні багатьох наступних дисциплін професійної підготовки фахівця з базовою та повною вищою освітою.

Виконання КП є важливим етапом у підготовці до участі в студентських конференціях, виконання дипломної роботи майбутнього фахівця в галузі менеджменту організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності).

Конкретна мета КП полягає в створенні моделі управління транзакціями, при використанні механізмів бізнес-адміністрування. При цьому завдання різняться між собою варіантами.

Для успішного виконання КП студент повинен знати методи управління організацією, технології обґрунтування, процес підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень з урахуванням дії людського чинника в організації; особливості зв'язку між стратегією і структурою управління організації; технологію проектування та планування організаційних структур управління; моделі підготовки та планування, реалізації управлінських рішень. Вміти з'ясувати причинно-наслідкові зв'язки при плануванні операцій; розробляти технології прийняття та реалізації стратегічних та оперативних планів; аналізувати й узагальнювати матеріал у певній системі, порівнювати факти на основі здобутих з різних джерел знань; вибирати найбільш ефективний напрям діяльності, організувати планові рішення; виконувати аналіз зовнішнього середовища та планового потенціалу підприємства; формувати систему перспективних цілей організації; розробляти план організаційної структури управління організації; студенти повинні мати навички розрахунку різного роду планових параметрів та обґрунтування управлінських рішень, самостійно проводити дослідження внутрішнього і зовнішнього середовища організації; самостійно розробляти плановий робочий проект.

Виконання, оформлення та захист КП здійснюється студентом в індивідуальному порядку відповідно до методичних рекомендацій.

Час, потрібний для виконання КП – до 45 годин самостійної роботи.

2.3. Тематичний план

№ пор.	Назва теми (тематичного розділу)	Обсяг навчальних занять (год.)								
		Денна форма навчання				Заочна форма навчання				
		Усього	Лекції	Практ. заняття	СРС	Усього	Лекції	Практ. заняття	СРС	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
1 семестр										
Модуль № 1 «Теоретичні та практичні основи управління проектами»										
1.1.	Концепція проекту. Відбір альтернативних варіантів проекту	6	2	-	4	6		-	6	
1.2.	Фінансові критерії прийняття проектних рішень	8	2	2	4	8	2	-	6	
1.3.	Кадрове та інформаційне забезпечення реалізації проекту	8	2	2	4	8	2	-	6	
1.4.	Управління проектами в авіаційній сфері	8	2	2	4	8		2	6	
1.5.	Модульна контрольна робота № 1	5	-	2	3	-	-	-	-	-
	Усього за модулем № 1	35	8	8	19	30	4	2	24	
Модуль № 2 «Теоретичні та практичні основи управління ризиками в умовах невизначеності»										
1 семестр										
2.1.	Організація управління ризиками в процесі підприємницької діяльності	6	-	2	4	8	2	-	6	
2.2.	Якісний та кількісний аналіз економічного ризику. Методи кількісної оцінки ступеня ризику	8	2	2	4	8	-	2	6	
2.3.	Характеристика виробничих, маркетингових та фінансових ризиків в авіаційній сфері	8	2	2	4	6	-	-	6	
2.4.	Методи управління фінансовими та інвестиційними ризиками	8	2	2	4	8	-	2	6	
2.5.	Оцінка і прийняття проектних рішень в умовах ризику та невизначеності	7	2 1	-	4	7	-	-	7	
2.6.	Модульна контрольна робота № 2	3	-	1	2	-	-	-	-	-
2.7.	Виконання домашньої (контрольної) роботи ЗФН	-	-	-	-	8	-	-	8	
	Усього за модулем № 2	40	9	9	22	45	2	4	39	
	Усього за 1 семестр	75	17	17	41	75	6	6	63	
	Усього за навчальною дисципліною	75	17	17	41	75	6	6	63	
Модуль № 3 «Курсова робота»										
	Курсовий проект	45	-	-	45	45	-	-	45	
	Усього за модулем № 3	45	-	-	45	45	-	-	45	
	Усього за навчальною дисципліною	120	17	17	86	120	6	6	108	
		120	17	17	86	120	6	6	108	

2.4. Завдання на домашню (контрольну) роботу (ЗФН).

Домашня (контрольна) робота (ЗФН) з дисципліни виконується у першому семестрі, відповідно до затверджених в установленому порядку методичних рекомендацій, з метою закріплення та поглиблення теоретичних знань та вмінь студента при вивченні дисципліни.

Виконання домашньої (контрольної) роботи (ЗФН) здійснюється студентом в індивідуальному порядку відповідно до запропонованих викладачами кафедри тем.

Час, потрібний для виконання домашньої (контрольної) роботи (ЗФН) складає 8 годин.

2.5. Перелік питань для підготовки до іспиту.

Перелік питань та зміст завдань для підготовки до іспиту розробляються провідними викладачами і затверджуються протоколом засідання кафедри та доводяться до відома студентів.

3. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ З ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Методи навчання

Методами навчання дисципліни «Управління проектами та ризиками» є способи спільної діяльності та спілкування викладача і студентів, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Залежно від джерела знань, під час навчальних занять, як практичних, так і лекційних, використовуються такі методи навчання: словесні (пояснення, бесіда, дискусія, діалог), наочні (демонстрація, ілюстрація, кейс, презентація), практичні (рішення задач, ділові ігри, мозкова атака).

За місцем в структурній діяльності використовуються:

- методи організації та здійснення навчальної діяльності, що поєднує словесні, наочні і практичні методи; репродуктивні й проблемно-пошукові; методи навчальної роботи під керівництвом викладача та методи самостійної роботи студентів;
- методи стимулювання та мотивації навчальної роботи, що об'єднали в собі пізнавальні ігри, навчальні дискусії, моделювання рольових ситуацій, створення ситуацій успіху в навчальній роботі, пред'явлення вимог і метод заохочення;
- методи контролю та самоконтролю за навчальною діяльністю: методи усного, письмового контролю; індивідуального, тематичного і систематичного контролю.

3.2. Рекомендована література

Базова література

3.2.1. Бугріменко Р.М., Смірнова П.В. Ризикологія: навч. посіб. Харків: ТОВ «Видавництво «Форт», 2022. 148 с.

3.2.2. Блага Н.В. Управління проектами : навч. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 152 с.

3.2.3. Черниш С. Проектний аналіз (перевидання) – Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 312 с.

3.2.4. Ноздріна Л.В., Яшук В.І, Полотай О.І. Управління проектами – Київ: Центр навчальної літератури. 2020. 432 с.

3.2.5. Хігні Д. Основи управління проектами – Харків: Фабула, 2020. 272 с.

Допоміжна література

- 3.2.6. Пенцак О., Сулим М., Можировська З. Економічний ризик та методи його вимірювання – Львів: Новий світ-2000, 2021. 246 с.
- 3.2.7. Кузнєцова Н.В., Бідюк П.І. Теорія і практика аналізу фінансових ризиків: системний підхід кібербезпека – Київ: Ліра К, 2020. 400 с.
- 3.2.8. Скопенко Н.С., Федулова І.В., Мазник Л.В., Кириченко О.М., Удворгелі Л.І. Економічні ризики: методи вимірювання та управління: навч. посіб. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2021. 348 с.
- 3.2.9. Занора В.О., Зачосова Н.В. Управління ризиками проєктів розвитку підприємства: теоретико-методичні засади. *Приазовський економічний вісник*, 1 (18) 2020, 82-86.
- 3.2.10. Сазонець І.Л., Ковшун Н.Е. Управління науковими проектами – Київ : Центр навчальної літератури, 2021. 208 с.
- 3.2.11. Ломоносов Д.А. Управління проектами : методичні вказівки до самостійної роботи: навч.-метод. посіб. – Миколаїв : НУК, 2023. 44 с.
- ### 3.3. Інформаційні ресурси в Інтернеті
- 3.3.1. Міністерство статистики України www.ukrstat.gov.ua
- 3.3.2. Сайти періодичних видань: «Менеджмент». [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.management.com.ua>
- 3.3.3. Офіційний сайт Українська асоціація управління проектами. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://upma.kiev.ua/ru/home/about/>
- 3.3.4. Офіційний сайт Світового банку. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>

4. РЕЙТИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАБУТИХ СТУДЕНТОМ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ.

4.1. Оцінювання окремих видів виконаної студентом навчальної роботи здійснюється у балах відповідно до табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Виконання завдань на практичних заняттях	Модуль № 1	
	1 семестр	
	$10 \text{ б} \times 2 = 20$	$10 \text{ б} \times 1 = 10$
	$10 \text{ б} \times 1 = 10$	-
Виконання тестових завдань	18	-
Для допуску до виконання модульної контрольної роботи № 1 студент має набрати до	10	-
Виконання модульної контрольної роботи № 1	40	10
Усього за модулем № 1		
Види навчальної роботи	Модуль № 2	
	1 семестр	
	$10 \text{ б} \times 2 = 20$	$10 \text{ б} \times 2 = 20$
	$5 \text{ б} \times 2 = 10$	-
Виконання завдань на практичних заняттях	-	30
Виконання тестових завдань	-	30
Виконання та захист домашньої (контрольної) роботи ЗФН	-	30

Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Для допуску до виконання модульної контрольної роботи № 2 студент має набрати до	18	-
Виконання модульної контрольної роботи № 2	10	-
Усього за модулем № 2	40	65
Усього за модулями № 1, № 2	80	60
Екзамен	20	40
Усього за дисципліною	100	
Види навчальної роботи	Модуль № 3	
Виконання курсового проекту	60	60
Захист курсового проекту	40	40
Виконання та захист курсового проекту	100	100

4.2. Виконані види навчальної роботи зараховуються студенту, якщо він отримав за них позитивну рейтингову оцінку (Додаток 1).

4.3. Сума рейтингових оцінок, отриманих студентом за окремі види виконаної навчальної роботи, становить поточну модульну рейтингову оцінку, яка заноситься до відомості модульного контролю.

4.4. Сума поточної модульної та контрольної рейтингових оцінок становить підсумкову модульну рейтингову оцінку, яка перераховується в оцінку за національною шкалою та шкалою ECTS (Додаток 2).

4.5. **Екзаменаційна рейтингова** оцінка складається з балів за результатами виконання екзаменаційних завдань, затверджених кафедрою в установленому порядку.

Сума підсумкової семестрової модульної та **екзаменаційної** рейтингових оцінок, у балах становить підсумкову семестрову рейтингову оцінку, яка перераховується в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS.

4.6. Підсумкова семестрова рейтингова оцінка в балах, за національною шкалою та шкалою ECTS заноситься до заліково-екзаменаційної відомості, навчальної картки та індивідуального навчального плану студента, наприклад, так: **92/Відм./А, 87/Добре /В, 79/Добре/С, 68/Задов./D, 65/Задов./Е** тощо.

4.7. Підсумкова модульна рейтингова оцінка, отримана студентами за результатами виконання та захисту **курсвого проекту** в балах, за національною шкалою та шкалою ECTS заноситься до відомості модульного контролю, а також до навчальної картки та індивідуального навчального плану студента та Додатка до диплома, наприклад, так: **92/Відм./А, 87/Добре /В, 79/Добре/С, 68/Задов./D, 65/Задов./Е** тощо.

4.8. Підсумкова рейтингова оцінка з дисципліни дорівнює підсумковій семестровій рейтинговій оцінці. Зазначена підсумкова рейтингова оцінка з дисципліни заноситься до Додатку до диплома.

Додаток 1

Відповідність оцінок у балах оцінкам за національною шкалою

(рекомендовані значення)

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
3	4	5	6	7	8	9	10	11	13	14	15	
3	4	5	6	7	8	9	9-10	10-11	12-13	13-14	14-15	Відмінно
2,5	3	4	5	6	6-7	7-8	8	9	10-11	11-12	12-13	Добре
2	2,5	3	4	4-5	5	6	6-7	7-8	8-9	9-10	9-11	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	
15-16	16-17	17-18	17-19	18-20	19-21	20-22	21-23	22-24	23-25	24-26	25-27	Відмінно
12-14	13-15	14-16	15-16	15-17	16-18	17-19	18-20	18-21	19-22	20-23	20-24	Добре
10-11	10-12	11-13	12-14	12-14	13-15	13-16	14-17	15-17	15-18	16-19	16-19	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	
26-28	26-29	27-30	28-31	29-32	30-33	31-34	32-35	33-36	34-37	34-38	35-39	Відмінно
21-25	22-25	23-26	23-27	24-28	25-29	26-30	27-31	27-32	28-33	29-33	29-34	Добре
17-20	18-21	18-22	19-22	19-23	20-24	20-25	21-26	22-26	22-27	23-28	24-28	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	
36-40	37-41	38-42	39-43	40-44	41-45	42-46	43-47	43-48	44-49	45-50	46-51	Відмінно
30-35	31-36	32-37	32-38	33-39	34-40	35-41	35-42	36-42	37-43	38-44	38-45	Добре
24-29	25-30	25-31	26-31	27-32	27-33	28-34	28-34	29-35	30-36	30-37	31-37	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	
47-52	48-53	49-54	50-55	51-56	51-57	52-58	53-59	54-60	55-61	56-62	57-63	Відмінно
39-46	40-47	41-48	41-49	42-50	43-50	44-51	44-52	45-53	46-54	47-55	47-56	Добре
31-38	32-39	32-40	33-40	34-41	34-42	35-43	36-43	36-44	37-45	37-46	38-46	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	
58-64	59-65	60-66	60-67	61-68	62-69	63-70	64-71	65-72	66-73	67-74	68-75	Відмінно
48-57	49-58	50-59	50-59	51-60	52-61	53-62	53-63	54-64	55-65	56-66	56-67	Добре
38-47	39-48	40-49	40-49	41-50	41-51	42-52	43-52	43-53	44-54	44-55	45-55	Задовільно

Оцінка у балах												Оцінка за національною шкалою
76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	
68-76	69-77	70-78	71-79	72-80	73-81	74-82	75-83	76-84	77-85	77-86	78-87	Відмінно
57-67	58-68	59-69	59-70	60-71	61-72	62-73	62-74	63-75	64-76	65-76	65-77	Добре
46-56	46-57	47-58	47-58	48-59	49-60	49-61	50-61	50-62	51-63	52-64	52-64	Задовільно

Додаток 2

Відповідність підсумкової семестрової рейтингової оцінки в балахоцінці за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

(Ф 03.02-01)

АРКУШ ПОШИРЕННЯ ДОКУМЕНТА

№ прим.	Куди передано (підрозділ)	Дата видачі	П.І.Б. отримувача	Підпис отримувача	Примітки
1	0302	07.11.23	Фігарідо Мелінда		

(Ф 03.02-02)

АРКУШ ОЗНАЙОМЛЕННЯ З ДОКУМЕНТОМ

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Підпис ознайомленої особи	Дата ознайомлення	Примітки
1	Пашьвода О		07.11.23	

(Ф 03.02-04)

АРКУШ РЕЄСТРАЦІЇ РЕВІЗІЇ

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Дата ревізії	Підпис	Висновок щодо адекватності
1.	Пашьвода О. М.	26.08.24		актуальності п. № 619 26.08.24

(Ф 03.02-03)

АРКУШ ОБЛІКУ ЗМІН

№ зміни	№ листа (сторінки)				Підпис особи, яка внесла зміну	Дата внесення зміни	Дата введення зміни
	Зміненого	Заміненого	Нового	Анульованого			

(Ф 03.02-32)

УЗГОДЖЕННЯ ЗМІН

	Підпис	Ініціали, прізвище	Посада	Дата
Розробник				
Узгоджено				
Узгоджено				
Узгоджено				